

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут культурології
Національної академії мистецтв України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities
National Academy of Arts of Ukraine
Institute for cultural research
(Institute of culturology)
National Academy of Arts of Ukraine**

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА :
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
Науковий збірник**

**UKRAINIAN CULTURE :
THE PAST, MODERN, WAYS OF DEVELOPMENT
Scientific journals**

**Напрямок : Мистецтвознавство
Branch : Art Criticism**

**За загальною редакцією В. Г. Виткалова
Editor-in-Chief V. Vytkalov**

**Засновано у 1995 році
Founded in 1995**

**Випуск 32
Issue 32**

**Рівне : РДГУ, 2019
Rivne : Rivne State University in the Humanities, 2019**

УДК 94(477)

Співзасновники: Рівненський державний гуманітарний університет та Інститут культурології Національної академії мистецтв України; видавець: Рівненський державний гуманітарний університет

Збірник перереєстрований МОН України як фахове видання з мистецтвознавства (Постанова № 1-05/4 від 22.12.2016 р.)

Друкується за рішенням вчених рад РДГУ (протокол № 10 від 28 листопада 2019 р.) та Інституту культурології НАМ України (протокол № 10 від 21 листопада 2019 р.)

Видання зареєстровано: ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2411-1546 (Print)

Видання індексується: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, РИНЦ (РФ); «Cosmos» (США) та «Research Gate», «Research Bible» (Німеччина); «CEEOL»

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видано Міністерством юстиції України, серія КВ № 22258-12158 ПР від 20.05.2016 р.

Головний редактор:

Виткалов Сергій Володимирович – доктор культурології, професор кафедри культурології та музеєзнавства, Рівненський державний гуманітарний університет (Україна)

Редакційна колегія:

Чміль Ганна Павлівна – доктор філософських наук, професор, академік Національної академії мистецтв України, директор Інституту культурології НАМ України – голова (культурологія)

Виткалов Володимир Григорович – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства, Рівненський державний гуманітарний університет, відповідальний секретар (Україна).

Афоніна Олена Сталівна – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури, НАКККіМ (Україна) (мистецтвознавство)

Душний Андрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри народних музичних інструментів та вокалу, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Я. Франка, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (Україна) (мистецтвознавство)

Герчанівська Поліна Евальдівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій, НАКККіМ (Україна) (культурологія)

Гончарова Олена Миколаївна – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-менеджмента та індустрії дозвілля, КНУКіМ (Україна) (культурологія)

Zukow Walery – Associative professor, Department of Spatial Management and Tourism, Nicolaus Copernicus University in Torun, Torun (Poland) (культурологія)

Колесник Олена Сергіївна – доктор культурології, професор кафедри філософії та культурології, Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка (Україна) (культурологія)

Копієвська Ольга Рафаїлівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри арт-менеджменту та івент-технологій, НАКККіМ (Україна) (культурологія)

Muszkieto Radoslaw – prof. UMK profesor uniwersytetu Katedra Kultury Fizycznej Nicolaus Copernicus University, Torun, експерт Міністерства національної освіти (Республіка Польща) (культурологія та мистецтвознавство)

Мартич Руслана Василівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Київський університет ім. Б. Грінченка (Україна) (культурологія)

Петрова Ірина Владиславівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри івент-менеджменту та індустрії дозвілля, КНУКіМ (Україна) (культурологія)

Скорик Адріана Ярославівна – доктор мистецтвознавства, професор, проректор із наукової роботи, Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського (Україна) (мистецтвознавство)

Сташевська Інна Олегівна – доктор педагогічних наук, заслужений діяч мистецтв України, професор, проректор із навчальної роботи, Харківська державна академія культури (Україна) (мистецтвознавство)

Сташевський Андрій Якович – доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри народних інструментів, Харківська державна академія культури (Україна) (мистецтвознавство)

Татарнікова Анжеліка Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хорового диригування, Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової (Україна) (мистецтвознавство)

Шабанова Юлія Олександрівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії і педагогіки НТУ «Дніпровська політехніка» (Україна) (культурологія та мистецтвознавство)

Яковлев Олександр Вікторович – доктор культурології, директор, Київська муніципальна академія естрадного циркового мистецтва (Україна) (культурологія)

Жукова Наталія Анатоліївна – доктор культурології, професор кафедри графіки, в.о. зав. кафедри НТУ України «КПІ» ім. І. Сікорського (Україна) (культурологія)

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Вип. 32 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Г. П. Чміль, В. Г. Виткалов, О. С. Афоніна та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне : РДГУ, 2019. 239 с.

Редагування англійського тексту анотацій – канд. пед. наук, доц. кафедри практики англійської мови РДГУ **Фрідріх А.В.**

Рецензенти:

Карась Г. В. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри академічного та естрадного співу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»

Редя В. Я. – доктор мистецтвознавства, професор, НМА України ім. П. І. Чайковського

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-мистецької проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем українського мистецтва. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-мистецькою спадщиною.

ISSN 2411-1546

full objectivity – in the sense of impartiality – but it makes sense to speak of the objectivization of judicial evaluation on an intersubjective basis, by which is meant the cooperative work of a team of judges and the thoughtful summation of all overall judgements by the Head Judge. The objectivization and quality of a judge's evaluation of events within the dancesport framework depends on his own training and self-preparation, and his professionalism is related to his ability to balance all components of his evaluative competence: his knowledge, his organizational skill (as it relates to the norms of the endeavor), his creativity and his communicative abilities.

Key words: dancesport industry, dancesport, ballroom dancing, judging, evaluation quality, criteria, components.

UDC 793.3:796.072.4

COMPONENTS AND QUALITY CRITERIA OF JUDGING IN THE DANCESPORT INDUSTRY

Bazela Dmytro – Honored Artist of Ukraine, Associate Professor,
judge of the international category WDSF,
assistant professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The purpose of the article is to analyze the components and quality criteria of judging in dance sport.

Research methodology. The methodology of this investigation is grounded in analyses and generalizations of both data and expert assessments of the practice of dancesport judging. Furthermore, we will analyze programmatic documents and employ the methods of sociological research, pedagogical observation, systematization, comparison and professional training in this research.

Result. The objectivization and quality of a judge's evaluation of events within the dancesport framework depends on his own training and self-preparation, and his professionalism is related to his ability to balance all components of his evaluative competence: his knowledge, his organizational skill (as it relates to the norms of the endeavor), his creativity and his communicative abilities. Along with the system of evaluation and the accepted «intersubjectivity» of judicial cooperation, there are also certain important personal and professional indicators pointing to each particular judge which he must work on order to better approximate objectivity.

Scientific novelty. It is proved that in view of the external and internal factors of a judge's work in the dancesport industry, it is impossible to reach full objectivity – in the sense of impartiality – but it makes sense to speak of the objectivization of judicial evaluation on an intersubjective basis, by which is meant the cooperative work of a team of judges and the thoughtful summation of all overall judgements by the Head Judge, who must communicate to everyone an awareness of his role in the overall process of developing dancesport and the risks to reputation involved.

Key words: dancesport industry, dancesport, ballroom dancing, judging, evaluation quality, criteria, components.

Надійшла до редакції 2.11.2019 р.

УДК 745/749

ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНИКА-ЕМАЛЬЄРА О. БОРОДАЯ

Мостовщикова Дар'я Олегівна –
аспірантка, викладач кафедри образотворчого мистецтва,
Київський університет ім. Бориса Грінченка, м. Київ
orcid.org/0000-0001-6981-0739
d.mst@i.ua

Стаття присвячена творчості відомого українського художника Олександра Бородая. Зазначено основні дати та факти з біографії митця, які сприяли його становленню як провідного емальєра України. Проаналізовано мистецькі здобутки, серед яких станкові та монументальні композиції, інсталяції, скульптура і ювелірні роботи. Метою публікації є розкриття багатогранної особистості О. Бородая, як художника, емальєра та викладача.

Підкреслено, що новаторський перехід від мініатюрних форм до монументальних у застосуванні гарячої емалі на теренах України пов'язаний безпосередньо з ім'ям художника. Розпочавши новий етап розвитку емальєрного мистецтва, О. Бородай залишив по собі вагомий творчий спадок та учнів, які продовжують популяризувати емальєрну справу на Батьківщині та за кордоном.

Ключові слова: О. Бородай, гаряча емаль, емальєрство, мідь, емаль, художній метал, дизайн інтер'єру, монументальне мистецтво.

Постановка проблеми. У мистецькому просторі України гаряча емаль переважно сприймалась як частина ювелірного та декоративно-прикладного мистецтва та вже наприкінці ХХ ст. художник О. Бородай відкрив нові грані цієї техніки. Завдяки його доробку емаль – це і станкові твори, й інсталяції, і частина монументального мистецтва. О. Бородай (1946–2019 рр.) вважається засновником вітчизняної гарячої емалі, в той же час прослідковується незначна кількість публікацій, присвячена художнику та й творчість його не оцінена у повній мірі.

Це пов'язано з тим, що емаль поки що залишається маловідомою для України технікою, хоча за широтою можливостей художньої виразності вона може порівнюватись з олійним живописом. Вирішення означеної проблеми полягає у всебічному дослідженні творчості О. Бородая в галузі гарячої емалі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Творчість О. Бородая розглядається у публікаціях художниці Ю. Довгань. В її дисертаційному дослідженні «Мистецтво емалі в Україні: історичний досвід та сучасний стан» (Київ, 2008) окреслено стан розвитку цього унікального мистецтва в загальноєвропейському контексті, від найдавніших зразків до сучасних творів. Єдина донька О. Бородая – Ю. Довгань, яка пішла з життя передчасно, була вузьким спеціалістом в області емалі, і її дисертація на даний момент є єдиною ґрунтовною публікацією, в якій емаль розглядається як вид станкового і монументального мистецтва. Дослідниця аналізувала творчі практики сучасних українських художників-емальєрів, зокрема, і О. Бородая.

Метою даної публікації є безпосередній акцент творчого доробку художника. При аналізі оформлених О. Бородаєм станцій метрополітену важливими стали статті О. Довгань «Емаль в сучасному інтер'єрі метрополітену» (Київ, 2006) [6] та «Нові аспекти художньо-декоративного оздоблення інтер'єрів і екстер'єрів» (Київ, 2005) [7], в яких дослідниця порівнює вітчизняні та закордонні монументальні роботи, розкриває ідеї художників, які працювали над композиціями.

Для формування загального портрету художника змістовними є вступні статті, що розміщувались у каталогах О. Бородая, кожна з яких розкривала особистість митця з тієї чи іншої сторони, в контексті тих робіт, які були представлені в альбомах. Так, ст. науковий співробітник відділу образотворчого мистецтва ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України Г. Складенко у передньому слові до каталогу О. Бородая і О. Бабака, спробувала окреслити головну тему спільної творчості київських художників, визначивши її як «міф про Україну» [9].

До персональних каталогів О. Бородая першої (Київ, 2003) та другої частини (Київ, 2006) вступне слово писала художник-емальєр, ст. викл. кафедри КДАДПМіД ім. М. Бойчука, куратор ІІ Міжнародного фестивалю емалі в Україні Т. Ільїна [4]. Вона описала серії художника-новатора та акцентувала увагу на деяких значимих датах життя О. Бородая. Проте, узагальнити віхи життя і творчості митця стало можливим лише по завершенні його земного шляху.

Мета статті – розглянути етапи творчої біографії О. Бородая і його мистецькі здобутки як художника, емальєра та викладача.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні зрозуміло, що Олександр Андрійович Бородай (15.09.1946 – 8.11.2019 рр.) є засновником української живописної емалі, новатором, невинним експериментатором, внесок якого в українське мистецтво важко переоцінити.

Народився майбутній художник 946 р. у м. Дніпро. У родині, підтримували мистецький потяг до малювання юного хлопця. Батько – Андрій Семенович, був художником-самоуком, походив із козацького роду Полтавщини і хотів аби син отримав профільну освіту. Рідний дядько Олександра – відомий скульптор В. Бородай, автор багатьох пам'ятників у Києві, з-поміж яких і Батьківщина-Мати. Він у певній мірі був прикладом для юного митця, адже працював на благо країни, шукаючи власний стиль у різних видах і техніках мистецтва.

Навчання митця за покликанням розпочалось у Дніпровському художньому училищі, після завершення якого (1966 р.) О. Бородай вступив до Київського державного художнього інституту на факультет монументального мистецтва. Протягом 6 років удосконалював свої вміння та навички у майстерні народної художниці України Т. Яблонської. 1969 р. він почав брати участь у всесоюзних виставках, а 1975 – став членом Спілки художників УРСР [23].

Відразу після навчання митець почав працювати на художньо-виробничих комбінатах: спочатку у Дніпрі протягом 1972–1986 рр., а наступні 5 років – у Києві, де виконував творчі замовлення. В той період майстер захопився такими техніками друкованої графіки, як офорт, лінорит, літографія, ксилографія, гравюра на картоні, пластику, міді, шовкодрук і монотипія. Більшість його робіт означеного часу присвячені українській тематиці, відтворюють гострі емоційні стани, що передаються глядачу. Як приклад можна навести твір «Прощання» (1972 р.) із самотнім помахом руки вслід, чи робота «Гості» (1973 р.), де старенька розмовляє з людьми зі спогадів, які мов реальні постають перед нею. Художник у графічних роботах вмів користуватися не лише плямою, завдяки якій урівноважував темне та світле, а й лінією (до прикладу, суцільно лінійні офорти з кольоровими акцентами 1978 р.: «Калина», «Барвінок», «Доля»). В останній згаданій роботі дівчина-Україна зображена немов на розп'ятті, а тло роботи – палімпсест, в якому просвічуються попередні шари з гетьманами, походами та прошкрябаними графіті з українськими словами на умовних старих стінах історії.

О. Бородай, окрім друкованої графіки, захоплювався також і рисунком, культ якого панував ще з навчання в училищі і посилювався у художньому інституті. Як художник-монументаліст митець

створював ескізи до розписів, що сягали двох метрів. Десятки творчих рисунків, переважно присвячених українським пейзажам, представлені у каталозі творів художника «Краєвиди» (2018 р.) [21]. У них вільна графічна лінія поєднується з детальною проробкою плям, а місцями і зовсім білими «цезурами». Через недомовленість художника, глядач при спогляданні стає співавтором, породжуючи у своїй уяві продовження роботи [22].

Варто відзначити, що творчу роботу Олександр Андрійович поєднував з отриманням нових знань, адже знаходився у постійному розвитку та динаміці пізнання. Так, 1978 р. він уперше відвідав симпозиум емальєрів в угорському містечку Кечкемет. Відтоді це місце залишається центром для обміну досвідом професійних художників-емальєрів не лише з Європи, а й Америки та Японії.

Перше знайомство О. Бородай з технікою гарячої живописної емалі захоплювало, адже нею покривали великі площини металу, зовсім не так, як у ювелірних києворуських колтах чи барокових потирах Львівщини [6; 161]. Ця поїздка змінила його життя, а разом із тим й історію українського мистецтва, в яку назавжди вписано його ім'я, як основоположника сучасної вітчизняної емалі.

У ті часи знайти матеріали для композицій було досить проблематично, тому О. Бородай звернувся до розташованого у передмісті Дніпра Новомосковського заводу з виробництва емалевого посуду. Там він як експериментатор, для отримання широкої палітри кольорових емалей дістав оксиди сурми, урану, марганцю, міді, хрому, оксиди кобальту й інших барвників. Один із художників НСХУ писав, що «на накривках каструль народився геній» [8]. Олександр Андрійович зміг із цих промислових емалей створити справжні шедеври – експериментальні, неочікувані відкриття. Прикладом є, твір «Весна» (1984 р.), на 16 зображеннях якого продемонстровано пластику ліній і плавність ліній жіночого тіла. Або «Три грації» (1984 р.), де пори року осінь, весна і літо зображені у вигляді струнких дівчат. Кольоровим акцентом обох композицій є тонка градація білого кольору, яка додає об'єму та матеріальності зображуваним постатям.

З часом в арсеналі художника з'являлись й інші матеріали для емалювання, незмінним залишався хист і сповнена ідеями уява митця.

Гарячі емалі О. Бородай закарбовують у собі нематеріальний плин часу та демонструють неймовірний діапазон інтелектуальних зацікавлень автора. Вони дуже різноманітні: в одних є сюжет і переважають реальні зображення, в інших – живуть нефігуративні, абстрактні форми. Всі експоновані праці художника притягують та довго не відпускають зір глядача, адже, окрім зовнішнього багатства фактури та кольору, мають в собі внутрішню енергію, прихований глибинний зміст.

О. Бородай говорив, що його живописні емалі нагадують багатошаровий пиріг, де зміст, як підкладки і фактури, поступово нанизується через особисті переживання [10; 141]. Авторський підхід, в якому сучасна концептуальність художника поєднується з традиційністю, котра сягає корінням національної культури, надає емалям справді класичного звучання.

До серій, котрі мають націоналістичний і філософський підтекст, можна віднести «Українську кераміку», «Сільські натюрморти», твори «Присвячення Надії Білокінь» тощо. Художник умів вбачати та натхненно відтворювати мистецьку сутність навіть найбуденніших речей, розкриваючи їх внутрішню красу.

На початку 1990-х О. Бородай у співавторстві з живописцем О. Бабаком створив серію інсталяцій з гарячою емаллю, що експонувались у Німеччині та стали відомими у світі. В окреслених творах вони реалізували своє прагнення предметності, «відчутності» мистецтва, синтетичної, багатомірної форми [2; 5]. «Вимана старої ткалі», «Тихе свято суму», «Час, який нас так довго чекав» та інші були створені зі старих речей побуту, як-от дерев'яні колеса з воза, ткацький верстат чи глиняний посуд. Ці предмети мали свою історію, а тепер об'єднавшись з емалями, отримали інше тлумачення й органічно відбили дух українського фольклору [10; 142].

У ці ж роки він вперше в Україні почав застосовувати гарячу емаль у монументальному мистецтві. Прикладом слугує композиція з металу й емалі «Ритми Всесвіту» в Головній астрономічній обсерваторії НАН України, а також оформлення станцій метро, серед яких «Видубичі» та «Осокорки» у Києві [4; 4].

Оформлюючи станцію метро «Видубичі», О. Бородай звернувся до києворуської тематики. У співавторстві з О. Бабаком він реалізував серію «Відлуння минулого», в якій у симбіозі доповнюють один одного відмінні за величиною емалеві поверхні, полірована латунь, граніт і різні види мармуру, поєднані за принципом флорентійської мозаїки. Тобто кожен шматок каменю підганявся один до одного з найвищою точністю, щоб їх стики були не помітні.

В основі сюжету композиції є історія про впровадження християнства князем Володимиром, в ході якого нещадно спалювались дерев'яні язичницькі ідоли, а їх рештки кидали у воду. За легендою, коли колоди пливли по Дніпру і приставали в районі «Видубичів», люди промовляли «видубай Боже» [7; 432]. Звідси назва метро та історія, покладена в основу при оформленні цієї станції.

Композиція динамічна, загальна кольорова гама зеленкувато-блакитна за рахунок масивних абстрактних плям коричневого граніту та кубинського зеленого мармуру, які розміщуються навколо латунних блискучих поверхонь і нагадують дніпровські схили. Центральними фігурами на двох панно над виходами до перону є постаті ідолів, виконані з травленої латуні. Контрастні акценти білого, червоного й ультрамарину колористично узагальнені з ромбовидними панно обабіч перону та сходів. Також їх поєднує спільна символіка – зображення трилисника і квітів, що мали магічно-обрядове значення для язичників й у переломний момент прийняття християнства стали використовуватись вірянами. Репродукування їх знову є передачею символічної інформації для наступних поколінь у художньо-образній формі [7; 64]. Чергування різних за розміром форм і чіткий ритм створює гармонійне і мажорне враження, під впливом якого глядач забуває про підземний холод та ізольованість від денного світла і відкритого простору [3].

І якщо «Видубичі» – місце з історією, старовинними монастирями, церквами та будинками, то «Осокорки» є районом, що відбудувався нещодавно. Тому ця станція сучасна та лаконічна за своїми об'ємами, а оформлення її О. Бородай пов'язав із народженням ранкової зорі, новим горизонтом. Акцентні композиції виконані з полірованої нержавіючої сталі, міді й емалі демонструють «вранішні зорі» [5; 66]. Ідея імітації кольорового живопису світлом пронизує все оформлення станції, починаючи від відображення на сталі, химерних тіней алюмінієвих контурів, й закінчуючи райдужним світлом на стелі й емалевими вставками.

Згодом, 2003 р. О. Бородаєм реалізоване масштабне декоративне панно «Ранок над Ворсклою» в культурному центрі Полтави «Листопад». Хол палацу оздоблено великою кількістю неймовірних по красі емалей, які гармонійно поєднуються з латунню, полірованою сталлю та склом. Багатофігурна композиція із зображенням визначних постатей в історії України: Г. Сковороди, І. Мазепи, І. Сірка, козаків та ін. вражає яскравістю кольорів і реалістичністю виконання.

Тут можна простежити арсенал можливостей гарячої емалі та майстерність О. Бородай – від нюансів у тонкому моделюванні людських обличь до об'ємності і контрасту в геометричних орнаментах. Центральна частина – вражаюча за масштабом робота 9 м у висоту та 30 м у довжину, на якій зображено візитну картку Полтави – краєвид, котрий відкривається з Білої альтанки. На відстані композиція сприймається як така, що виконана в техніці перегородчастої емалі. Проте, деякий простір між перетинками не заповнений кольоровими плямами, при цьому мідні дроти, немов мереживо, формують рисунок.

Олександр Андрійович працював не лише у традиційних техніках, як от перегородчаста чи живописна емаль, він був і невпинним експериментатором. Серед його робіт є й ті, в яких використовуються новітні технології. Наприклад, метод «сграфіто», олівцева техніка, емаль по рельєфу тощо. Окрім станкових, монументальних робіт та інсталяцій, художник із міді й емалі створював справжні скульптури: «Дракон» (2004 р.), що у висоту сягає 2,5 м та вражає майстерністю виконання. Фантастичний звір виконаний із масивних пластин напівовальної форми, що вдало поєднуються між собою. Загальна гама золотава з кольоровими акцентами: сіро-бузкової гриви, жовто-помаранчевих крилець, скляних ультрамаринових очей. Вздовж тіла та реалістично промодельованих лап, дракон прикрашений блакитно-білою лузкою. За задумом художника скульптура розміщена в інтер'єрі на частині стелі та стіни.

Неймовірний стиль художника прочитується у всьому, за що він брався. Ще одна межа багатогранного О. Бородай – ювелірне мистецтво. Створений ним набір прикрас «Морська хвиля» з мельхіору, міді й емалі сприймається урочисто та монументально. Тут немає мікроелементів, це прикраси не для щоденного побуту, вони мають на меті створити враження «одягнутого мистецтва», де людина стає частиною композиції. Споріднені кольори світло-блакитного, ультрамарину в контрасті з білим і золотавим та динамікою руху привертають особливу увагу.

Підтримували митця його дружина Т. Турдієва, – художниця, з якою вони були разом ще із студентських років; а також їх донька Ю. Бородай. Вони обидві, завдяки Олександру Андрійовичу, пов'язали своє життя з гарячою емаллю. Разом ця мистецька родина робила все для розвитку та популяризації означеного мистецтва в Україні та за кордоном, завдяки чому гаряча емаль з кожним роком стає все цікавішою для художників різних спеціальностей, дизайнерів, архітекторів і колекціонерів. Також члени родини майстра були ініціаторами заснування Міжнародного фестивалю емалі в Україні та Музею художньої емалі в м. Дніпро.

На початку 2000-х художник виконував розписи Михайлівського Золотоверхого собору та Покровської церкви у Києві, та все ж у вітчизняному й європейському мистецтві він більше відомий саме своїми гарячими емаллями. Персональні виставки митця експонувались у Люксембурзі (1987 р.),

Будапешті (1989 р.), Гельсінгборзі (Швеція, 1990 р.), Бухаресті (1991 р.), Едмонтоні (Канада, 1992 р.), Детройті (США, 1993 р.) й інших країнах.

Твори зазначеного емальєра зберігаються у Дніпровському художньому музеї, Чернігівській картинній галереї, Запорізькому художньому музеї, Музеї декоративно-ужиткового мистецтва в Москві, Музеї художньої емалі в м. Кечкемет (Угорщина) та однойменному музеї м. Дніпро [23].

Так, О. Бородай десятиліттями передавав свої знання і сили формуванню нової генерації емальєрів, допускаючи до своєї творчої лабораторії та розкриваючи секрети майстерності учням, яких він частіше називав послідовниками. До неформальної школи художника належать Т. і С. Колечки, У. Федько, Т. Ільїна, А. Рябчук, Л. Мисько, І. Моргунова та ін. Дехто з них продовжив естафету та, знайшовши власне «обличчя», свій стиль, передає секрети емалі вже своїм учням.

Бажання О. Бородая запровадити у спеціалізовану вищу освіту вивчення гарячої емалі здійснилось на кафедрі образотворчого мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Б. Грінченка, який став єдиним ґрунтовним осередком створення станкових і монументальних робіт у даній царині. Під керівництвом Олександра Андрійовича було створено чимало дипломних проєктів студентів, відомих як в Україні, так і за кордоном. Серед них Я. Білик, А. Шух, Д. Мостовщикова та ін.

О. Бородай розкривав секрети майстерності та, немов палаюча свічка, запалював в інших любов до гарячої емалі.

Висновки з даного дослідження та перспективи. Безперечно, ім'я О. Бородая завдяки його таланту та титанічній праці міцно вписано в історію українського і світового мистецтва. Художник професійно створював з емалі прикраси, станкові твори, монументальні композиції, скульптури та інсталяції. Окрім цього, він спрямовував сили на розвиток і популяризацію вітчизняної гарячої техніки за кордоном. Художник упродовж життя багаторазово експонував власні творів на міжнародній арені, був постійним учасником спеціалізованих симпозіумів, що сприяло становленню нового етапу в історії української емалі, пов'язаного з монументалістом О. Бородаєм. За собою залишив цілу плеяду емальєрів, які продовжують розвивати гарячу емаль.

Список використаної літератури

1. Алипова О. Реинкарнация эмали. *Корреспондент*. 2002. №23. С. 51.
2. Бабак О., Бородай О. Малярство. Інсталяції. Емаль. Київ: Український центр творчості дітей та юнацтва, 1992. 84 с.
3. Белічко Н. Ю. Родина Бородаїв – київські художники-емальєри [Електронний ресурс]. *Видатні постаті науки, культури і освіти України: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.*, 2008. Режим доступу до ресурсу: <https://pandia.ru/text/79/509/8686-24.php>. (дата звернення 28. 12. 2019).
4. Бородай Олександр. Емаль II: Альбом-каталог; Передне слово Т. А. Ільїної. Київ: Укр. письменник, 2016. 80 с.: іл.
5. Бородай Олександр. Рисунок. Краєвиди: альбом-каталог Дніпро: Музей художньої емалі, 2018. 96 с.: іл.
6. Довгань Ю. О. Емаль в сучасному інтер'єрі метрополітену (з творчого досвіду Олександра Бородая). *Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. зб. / Відпов. ред. М. М. Дьомін*. Київ: КНУБА, 2006. № 15. С. 62-67.
7. Довгань Ю. О. Нові аспекти художньо-декоративного оздоблення інтер'єрів і екстер'єрів. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. зб. / Відпов. ред. М. М. Дьомін*. Київ: КНУБА, 2005. № 14. С. 159–163.
8. Мостовщикова Д. О. «Олівцева техніка» та метод «сграфіто» в емалях О. А. Бородая. *The 3rd International scientific and practical conference «Perspectives of world science and education»* (November 27–29, 2019) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2019. 750–753 p.
9. Рыбаков Б. А. Язычество древней Руси. Москва : Наука, 1988. 783 с.
10. Седик О. З Дніпра через Київ до Кечкемета. *Слово просвіти*. 2019. № 7. С. 11.
11. Скляренко Г. Міф про Україну: художники Олександр Бородай та Олександр Бабак Київ: Нова генерація, 1992. Спецвип.. С. 5–7
12. Сом-Сердюкова О. Життя без архіву: Книга для друзів. Київ: ФАДА, ЛТД, 2006. 210 с.
13. Федорук О. К. Бородай Олександр Андрійович [Електронний ресурс]. *Енциклопедія сучасної України* Режим доступу до ресурсу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=37296 (дата звернення 29. 12. 2019).

References

1. Alipova O. Reinkarnatsiya emali // Korrespondent. 2002. №23. S. 51.
2. Babak O., Borodai O. Maliarstvo. Instaliatsii. Emal. Kyiv: Ukrainskiy tsentr tvorchosti ditei ta yunatstva, 1992. 84 s.
3. Belichko N. Yu. Rodyna Borodaiv – kyivski khudozhnyky-emaliery [Elektronnyi resurs]. *Vydatni postati nauky, kultury i osvity Ukrainy: Materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf.* 2008. Rezhym dostupu do resursu: <https://pandia.ru/text/79/509/8686-24.php>. (data zvernennia 28. 12. 2019).
4. Borodai Oлександр. Emal II: Albom-kataloh; Perednie slovo T. A. Iliinoi. Kyiv: Ukr. pysmennyk, 2016. 80 s.: il.
5. Borodai Oлександр. Rysunok. Kraievdy: albom-kataloh Dnipro: Muzei khudozhnoi emali, 2018. 96 s.: il.
6. Dovhan Yu. O. Emal v suchasnomu interieri metropolitenu (z tvorchoho dosvidu Oleksandra Borodaia). *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: nauk.-tekhn. zbirnyk / Vidpov. red. M. M. Domin*. Kyiv: KNUBA, 2006. № 15. S. 62-67

7. Dovhan Yu. O. Novi aspekty khudozhno-dekoratyvnoho ozdoblennia interieriv i eksterieriv. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: nauk.-tekhn. zbirnyk / Vidpov. red. M. M. Domin*. Kyiv: KNUBA, 2005. № 14. S. 159–163.
8. Mostovshchykova D. O. «Olivtseva tekhnika» ta metod «shrafito» v emaliakh O. A. Borodaia. *The 3rd International scientific and practical conference «Perspectives of world science and education»* (November 27–29, 2019) CPN Publishing Group, Osaka, Japan, 2019. 750–753 p.
9. Ryibakov B. A. Yazyichestvo drevney Rusi. Moskva : Nauka, 1988. 783 s.
10. Sedyk O. Z Dnipra cherez Kyiv do Kechkemeta. *Slovo prosvity*. 2019. №7. S. 11.
11. Skliarenko H. Mif pro Ukrainu: khudozhnyky Oleksandr Borodai ta Oleksandr Babak – Kyiv: Nova heneratsiia, 1992. Spetsvypusk. S. 5–7
12. Som-Serdiukova O. Zhyttia bez arkhivu: Knyha dlia druziv Kyiv: FADA, LTD, 2006. 210 s.
13. Fedoruk O. K. Borodai Oleksandr Andriiovych [Elektronnyi resurs] // Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy Rezhym dostupu do resursu: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=37296 (data zvernennia 29. 12. 2019).

ПАМ'ЯТИ УКРАїнСКОГО ХУДОЖНИКА-ЕМАЛЬЄРА А. БОРОДАЯ

Мостовщикова Дарья Олеговна –

аспирантка, преподаватель кафедры изобразительного искусства,
Киевский университет им Бориса Гринченка, г. Киев

Статья посвящена творчеству известного украинского художника Александра Бородая. Указаны основные даты и факты из биографии художника, способствующие его становлению как ведущего эмалиера Украины. Проанализированы художественные достижения, среди которых станковые и монументальные композиции, инсталляции, скульптура и ювелирные работы. Целью публикации является раскрытие многогранной личности А. Бородая, как художника, эмалиера и преподавателя.

Подчеркнуто, что новаторский переход от миниатюрных форм к монументальным в применении горячей эмали на территории Украины связан непосредственно с именем художника. Начав новый этап развития эмальерного искусства, О. Бородай оставил после себя весомое творческое наследие и учеников, которые продолжают популяризировать эмальерное дело на родине и за рубежом.

Ключевые слова: А. Бородай, горячая эмаль, эмальерство, медь, эмаль, художественный металл, дизайн интерьера, монументальное искусство.

IN MEMORY OF UKRAINIAN ENAMEL ARTIST O. BORODAY

Mostovshchykova Daria –

Post-graduate student, teacher of the department of fine art,
Boris Grinchenko Kiev University, Kyiv

The article is dedicated to the work of the famous Ukrainian artist Olexander Boroday. The chronological order shows the main dates and facts from the biography of the artist, which contributed to his emergence as a leading Ukrainian enamelist. The main artistic achievements, including easel and monumental compositions, installations, sculpture and jewelry are analyzed. The purpose of the publication is to reveal O. Boroday's multifaceted personality as an artist, enamel artist and teacher.

As a result, it is emphasized that the innovative transition from miniature forms to monumental ones in the application of hot enamel in the territory of Ukraine is related directly to the artist's name. O. Boroday started a new stage in the development of enamel art, left behind a significant creative legacy and students, whose continue to popularize enamel in their homeland and abroad.

Key words: O. Boroday, hot enamel, copper, enamel, metal art, interior design, monumental art.

UDK 745/749

IN MEMORY OF UKRAINIAN ENAMEL ARTIST O. BORODAY

Mostovshchykova Daria –

Post-graduate student, teacher of the department of fine art
Boris Grinchenko Kiev University, Kyiv

The aim of this paper is to analyze the milestones of O. Boroday's creative biography and his artistic achievements as an artist, enamel artist, teacher.

Research methodology. 13 major publications related to the topic of hot enamel, life and creativity of O. Boroday were reviewed. Among them were analyzed albums with works of the artist.

Results. O. Boroday's name, thanks to his talent and titanic work, is firmly integrated into the history of Ukrainian and world art. The artist has professionally created enamel jewelry, easel work, monumental compositions, sculptures and installations. In addition, he directed forces to develop and promote hot appliances abroad. Throughout his life, the artist has repeatedly exhibited his own works in the international arena. He was also a regular participant in specialized symposiums that helped usher in a new phase in the history of Ukrainian enamel, related to the monumentalist O. Boroday. He left behind a whole galaxy of students who continue to develop hot enamel.

Novelty. This research is the author's first attempt to summarize the milestones of O. Boroday's life and work at the end of his earthly journey.

Practical meaning. The information in this article will be useful:

- when studying the works of O. Boroday and the main stages of the artist's life;
- when studying the history of enamel of Ukrainian painting;
- when considering easel and monumental works created in the technique of hot enamel.

Key words: O. Boroday, hot enamel, copper, enamel, metal art, interior design, monumental art.

Надійшла до редакції 23.11.2019 р.

УДК 78.03 : 786.8

РОЗШИРЕННЯ ВИКОНАВСЬКИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ІНСТРУМЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ БАЯНА-АКОРДЕОНА)

Євєнко Ігор – здобувач наукового ступеня,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника», м. Івано-Франківськ
orcid.org/0000-0002-3950-042X
gorik-baian@ukr.net

Здійснено огляд електронних музичних інструментів в історичній ретроспективі, порівняльний аналіз можливостей існуючих електронних баянів і акордеонів з інструментами FLY-системи. Стаття є першою спробою опису винаходу системи-FLY для електронних інструментів – баяна й акордеона, її введенням до наукового мистецтвознавчого та виконавського обігу. Здійснено аналіз практичних можливостей застосування системи-FLY у сучасному баянно-акордеонному виконавстві. На основі власних виконавських апробацій розглядаються схеми подвійних нот, спільні зони систем (Stradella Bass System) і виборної системи (Freebass System). Актуалізовано широке використання електронних інструментів із FLY-системою.

Ключові слова: електронні інструменти, електро-баян, електро-акордеон, система-FLY, технічно-виразові можливості виконавства .

Постановка проблеми. У баянному мистецтві кінця ХХ – поч. ХХІ ст. існує ряд питань, які знаходяться у центрі перетину наукових інтересів багатьох дослідників. Серед них – проблематика оновлення і розширення виконавських можливостей музичних інструментів, зокрема електронних, що відповідає сучасним мистецьким запитам як виконавців, так і композиторів.

Останні дослідження та публікації. Аналіз досліджень та публікацій за останні десятиріччя демонструє підвищений інтерес до сфери сучасного електро-баянного мистецтва, хоча не в усіх аспектах є достатньо дослідженим.

У своїх наукових працях В. Чефранов «Електронний баян у музичній культурі: історія, естетика, органологія» [7], С. Пучков «Музыкальные компьютерные технологии как новый инструментальный современный творчество» [5] висвітлюють значущі аспекти переважно історичного характеру. Однак окреслена нами проблема в них не висвітлюється.

Мета статті – простеження передумов виникнення і еволюції конструкцій електро-баяна.

Вклад матеріалу дослідження. Сьогодні спостерігається стрімке еволюціонування практично всіх акустичних інструментів. Становлення електронної музики, як нового напрямку виконавства, пов'язане з досягненнями у сфері новітніх технологій. Тому на базі корпусу і механіки акустичного баяна створено електронний баян. Зовні він схожий на акустичний, але сучасний електробаян за тембральними й технічними можливостями – це оркестр. У його ресурсі – безмежно широка палітра тембрів, що дозволяє відтворювати і стилізувати звучання різних інструментів. На інструменті збалансовано динамічні можливості солюючого голосу на тлі оркестрового багатоголосся, розширено спектр ритміки за рахунок імітації ударних інструментів. Маючи безліч вбудованих різнопланових тембрів, цьому інструменту доступні практично будь-які музичні стилі.

Специфіку електронних інструментів в ході їх історичної модернізації відрізняють не лише нові тембральні якості, але й значні музично-виразові ресурси. За їхньою допомогою досягаються оркестрова різномембральна насиченість фактури, полі ритмічні утворення, що дає більші можливості для композиторів і виконавців.

Електро-баян у ході історичної модернізації пройшов кілька етапів становлення. Музична промисловість СРСР свого часу виготовила електро-баян на відомому радіозаводі «Форманта» (м. Качканар Свердловської обл.). Він мав назву «Топаз», міг імітувати звук традиційного баяна, органу,

ISSN 2411-1546

Наукове видання
Scientific edition

**Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку
Науковий збірник**

**Ukrainian culture : past, modern and ways of development
Scientific journals**

**Напрямок : Мистецтвознавство
Branch : Art Criticism**

**Випуск 32
Issue 32**

Редактор:
В. Г. Виткалов
Editor:
V. G. Vytkaiov

Комп'ютерна верстка:
Л. М. Федорук
Computer make-up:
L. M. Fedoruk

У зв'язку зі зміною вимог до наукових збірників цей випуск виходить із запізненням

**Електронні версії наукових збірників та вимоги до публікацій
знаходяться на сайті – kulturologiya.rv.ua**

М/т.: 096-541-71-35 – головний редактор та 067-803-23-97 – відповідальний секретар

Електронна адреса: sergiy_vsv@ukr.net

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Зам. № 229/1. Ум. друк. арк. 23,5. Наклад 100.

***Видавничі роботи: ППДМ
свідоцтво про державну реєстрацію РВ № 11 від 12.06.2002 р.
35304, Рівненська обл., Рівненський р-н, с. Корнин, вул. Центральна, 58
Адреса редакції: 33000, Україна, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12,***

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства